

"Research article"**Doi: 10.71767/jinev.2024.1211576****Designing a model of educational justice in the second year of high school with an emphasis on national tests of the National Assessment Organization for entering universities and higher education institutions¹**Alireza Malekpour², Mohammad Hasani^{3*}, Hasan Ghalavandi⁴

(Received: 2025.07.10 - Accepted: 2025.10.12)

1- This article is an excerpt from the dissertation of Alireza Malekpour, a doctoral student in educational management at Urmia University.

2- Ph. D. Student, Department of Educational Management, Urmia University, Urmia, Iran

3- Professor, Department of Educational Management, Urmia University, Urmia, Iran

*- Corresponding Author: m.hassani@urmia.ac.ir

4- Professor, Department of Educational Management, Urmia University, Urmia, Iran

Abstract

The present study was conducted with the aim of designing an educational justice model for the second year of secondary school, with an emphasis on the national tests of the National Assessment Organization for entering universities and higher education institutions. This research was applied in terms of purpose and qualitatively implemented using grounded theory and theoretical sampling, with the benefit of purposeful and snowball methods, by interviewing experts and experienced education specialists and professors specializing in this field, until theoretical saturation was reached. The results of the data analysis obtained through the process of open, axial and selective coding led to the creation of a grounded theory in the field of educational justice. The model designed in this study includes causal conditions (fair decision-making and resource utilization), contextual conditions (resource distribution and support and patronage of officials), intervening factors (effective organizational conditions and effective social conditions), constituent elements that represent the central phenomenon of educational justice, general policy implementation strategies (educational and awareness strategies, structural and equipment strategies, support and motivational strategies), and consequences (individual consequences, managerial consequences, and social consequences). Relevant officials can benefit from the results of this study for greater efficiency of educational justice in education. Based on the results obtained, in line with educational justice, under the headings of quality of education, the use of experienced and specialized teachers in deprived areas with incentive plans, attention to educational infrastructure and facilities, and the use of modern educational, supportive, and motivational technologies, and the provision of financial resources, fair distribution of educational resources, and reform of the university assessment and admission system should be given special attention by the officials and policymakers of the Ministry of Science and Research and Education so that fundamental steps can be taken in the field of implementing educational justice.

Keywords: Educational justice, national exams, universities and higher education institutions

طراحی الگوی عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی^۱

علیرضا ملک‌پور^۲، محمد حسنی^{۳*}، حسن قلاوندی^۴

(دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۱۹ - پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۲۰)

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و نتایج آن بر عایدی سازمان و ادبیات این حوزه اجرا شده است. این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی محسوب می‌شود و با استفاده از نظریه‌پردازی داده‌بنیاد به صورت کیفی اجرا و نمونه‌گیری به روش نظری و با بهره‌مندی از روش‌های هدفمند (قضاوتی) و گلوله برفی (زنجیره‌ای)، که بر مبنای آن مصاحبه با کارشناسان عالی، خبرگان و متخصص باتجربه آموزش و پرورش و اساتید متخصص در این زمینه که در حوزه علمی و پژوهشی، تجربه و تخصص داشتند، تا زمان رسیدن به اشباع نظری انجام گرفت. نتایج تحلیل داده‌های به دست آمده طی فرایند کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی، به ایجاد نظریه داده‌بنیاد در حوزه عدالت آموزشی منجر شد. عناصر مدل طراحی شده از، شرایط علی، زمینه‌ای و واسطه‌ای تشکیل شده است که پدیده محوری، پیامدها و راهبردهای اجرای خط‌مشی عمومی را نشان می‌دهد. مدل طراحی شده در این پژوهش شامل شرایط علی (تصمیم‌سازی عادلانه و بهره‌مندی از منابع)، شرایط زمینه‌ای (بستر سازی توزیع منابع و پشتیبانی و حمایت‌های مسئولین)، عوامل مداخله‌گر (شرایط سازمانی تأثیرگذار و شرایط اجتماعی تأثیرگذار)، عناصر تشکیل دهنده است که پدیده محوری عدالت آموزشی، راهبردهای اجرای خط‌مشی عمومی (راهبردهای آموزشی و آگاه‌سازی، راهبردهای ساختاری و تجهیزاتی، راهبردهای حمایتی و انگیزشی) و پیامدها (پیامدهای فردی، پیامدهای مدیریتی و پیامدهای اجتماعی) را نشان می‌دهد. در نتیجه مسئولین مربوطه، می‌توانند از نتایج این پژوهش، برای کارآمدی بیشتر عدالت آموزشی در آموزش و پرورش بهره‌برداری کنند. همچنین با توجه به شرایط موجود، عدالت آموزشی در جامعه، نیاز اساسی محسوب می‌شود. بر اساس نتایج بدست آمده در راستای عدالت آموزشی با عناوین کیفیت آموزش، استفاده از دبیران مجرب و متخصص در مناطق محروم با طرح‌های تشویقی، توجه به زیرساخت‌ها و امکانات آموزشی و استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی، حمایتی و انگیزشی و تأمین منابع مالی، توزیع عادلانه منابع آموزشی بین مناطق محروم، اصلاح نظام سنجش و پذیرش دانشگاه‌ها باید مورد توجه ویژه مسئولین و خط‌مشی‌گذاران وزارت علوم و تحقیقات و وزارت آموزش و پرورش قرار گیرد تا در زمینه پیاده‌سازی عدالت آموزشی گام‌های اساسی برداشته شود. همچنین از نظر ادبیات و مبانی نظری نیز خلأ تئوریک را غنی می‌کند.

واژگان کلیدی: عدالت آموزشی، آزمون‌های سراسری، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی

۱- این مقاله مستخرج از رساله علیرضا ملک‌پور دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه ارومیه می‌باشد.

۲- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

۳- استاد، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

* نویسنده مسئول: m.hassani@urmia.ac.ir

۴- استاد، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

مقدمه

تأمین عدالت و برابری فرصت‌های آموزشی، موضوعی اساسی در ارتقای عدالت اجتماعی و توسعه انسانی در هر جامعه‌ای است. با این حال، در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، از جمله ایران، مناطق محروم از کمبود فرصت‌ها و منابع آموزشی رنج می‌برند (اربابی و همکاران، ۱۴۰۲). بسیاری از اصول عدالت آموزشی را با توجه به رابطه بین ورودی‌های آموزشی، خروجی‌ها و استانداردهای توزیع مشخص می‌کنند که چنین اصولی به دیدگاه و فلسفه سیستم آموزشی وابسته است. این رویکرد نشان می‌دهد در کشورهای گوناگون دیدگاه‌ها و الویت‌ها به آموزش می‌تواند متنوع باشد سرمایه‌گذاری در عدالت آموزشی باعث نتایج اقتصادی چشم‌گیری در آینده می‌شود که سیاست‌گذاران باید به آن توجه نمایند (صفری جعفرلو و افروزه، ۱۴۰۰). در محیط‌های آموزشی زمانی عدالت تحقق می‌یابد که یادگیرندگان از طریق درون‌دادها و فرآیندها، بتوانند اهداف علمی، اعتقادی، اجتماعی و آموزشی را کسب کنند (یمانی و همکاران، ۱، ۲۰۱۷). عدالت آموزشی بسیار پیچیده بوده و شامل عدالت در منابع یا درون داد (حامیان مالی، مالیات و ...)، عدالت در فرایند (تجربه دانشگاه، برنامه، محتوا، دسترسی و ...) و عدالت در پیامد (یادگیری کسب شده، تأثیر بر زندگی آینده و ...) می‌باشد (محمدزاده و همکاران، ۱۳۹۸). از این رو نیازمند تدوین خط مشی‌هایی است که دستیابی به اهداف عدالت آموزشی را محقق سازد.

عدالت آموزشی از آن جهت که به برابری فرصت در جامعه مرتبط است از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در جوامعی که درآمد، ثروت و موقعیت اجتماعی به صورت نابرابر توزیع شده‌اند، آموزش روشی برای غلبه بر این نابرابری‌ها است. در حالی که اصل ۳۰ قانون اساسی بر آموزش و پرورش رایگان برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه تأکید دارد، قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی، اجازه تأسیس مدارس را می‌دهد که شرایط آموزشی متفاوتی را ایجاد می‌کنند (راهنجات و نگارستانی، ۱۴۰۳). مهم‌ترین اصول یا جلوه‌هایی که بر مبنای آنها رعایت یا عدم رعایت عدالت نتیجه‌گیری می‌شوند شامل: تناسب بین دستاوردها با تلاش و سهمی که فرد داشته است، میزان سهم و مشارکتی که فرد در تصمیم‌گیری‌های مربوط به خود و دیگران داشته است، داشتن حق برخورداری محترمانه، رعایت ثبات و عدم تبعیض، برخوردها و تصمیمات برابر و بدون جانب‌داری، داشتن امکان اعتراض به شرایط نابرابر و ناعادلانه یا تصمیمات غلط، انتظار تصمیم‌گیری مبتنی بر اطلاعات جامع و دقیق، رعایت شرایط و نیازهای افراد تا حد امکان و تسلط معیارها و ارزش‌های اخلاقی در تصمیمات و رفتارهای طرف‌های تعامل هستند. مارکسول و دارکورت این اصول را از بدیهی‌ترین و در عین حال مهم‌ترین اصولی معرفی نموده‌اند که لازم است در فضاها و محیط‌های دانشگاهی وجود داشته باشد (مارکسول و دارکورت، ۲، ۲۰۱۵). عدالت آموزشی

1- Yamani et al

2- Maxwell & Duckworth

به بهبود عملکرد فراگیران با توجه به تفاوت‌های فردی در حوزه‌های مختلف آموزشی منجر می‌شود (صفری جعفرلو و همکاران، ۱۴۰۰).

یکی از مهم‌ترین و البته استراتژیکی‌ترین بحث‌های کشور، بحث عدالت آموزشی است. بحث مهمی که در سند تحول نیز یکی از راهبردهای اصلی را به خود اختصاص داده و درباره راهکارهای رسیدن به آن شرح و بسط فراوانی رفته است. مقدمه‌ای که در اسناد بالا دستی و طرح‌های کلان این عرصه به آن اشاره شده این طور می‌گوید که در واقع یکی از شرایط لازم برای یک جامعه متعالی، پویا و توسعه یافته دستیابی به عدالت هم به معنای عام آن و هم به معنای خاص آن است. در واقع متصدیان امر بر این باورند که این عدالت آموزشی است که زمینه را برای دستیابی به عدالت اجتماعی فراهم می‌کند (سهراب‌زاده فرد، ۱۴۰۱). اهمیت بیشتر عدالت آموزشی نسبت به عدالت در سایر حوزه‌ها به دلیل تأثیرگذاری آن در طول زندگی می‌باشد، زیرا عدالت آموزشی نقش اساسی در افزایش اعتماد به نفس، آینده شغلی، پایگاه اجتماعی و اجتماعی شدن افراد دارد (ولی‌الهی‌رودباری و همکاران، ۱۴۰۱). همچنین اهمیت آموزش و پرورش در رشد و توسعه جوامع، بررسی چگونگی آموزش و پرورش در جوامع مختلف در سال اخیر نقش پر رنگی پیدا کرده است و توجه زیادی به بحث عدالت در آموزش و پرورش و بهره‌مندی دانش‌آموزان مناطق مختلف به آموزش با کیفیت معطوف شده است (کونین، ۱، ۲۰۱۲).

یکی از اهداف اصلی شرط معدل در کنکور، انتخاب دانشجویان با توانایی‌ها و استعداد‌های بالا برای ورود به دانشگاه‌ها است. این شرط معدل معمولاً به عنوان یک استاندارد برای سنجش عملکرد دانش‌آموزان در سال‌های دبیرستان مورد استفاده قرار می‌گیرد. اما در عمل، اثرات مختلفی بر عدالت آموزشی دارد که کمتر به آن پرداخته می‌شود. آنچه از نتایج آزمون امتحانات نهایی دانش‌آموزان سراسر کشور بر می‌آید این است که کیفیت آموزشی در کل کشور و در مقیاس همه مدارس بسیار ناهمگون و نامتوازن‌تر است، لذا دخیل کردن این سطح آموزش از طریق تأثیر قطعی معدل سبب کاهش شانس ورود دانش‌آموزان مناطق محروم و کم‌برخوردار به دانشگاه‌ها می‌شود. فضای تقلب گسترده در حوزه‌های امتحانات نهایی، ناتوانی آموزش و پرورش در اجرای صحیح امتحانات و همچنین تصحیح سلیقه‌ای و اختلاف نمرات بالای تصحیح‌کنندگان یک برگه امتحان از جمله ایرادات وارد بر تأثیر قطعی معدل است در صورت اعمال تأثیر نمرات امتحانات نهایی به شکل قطعی، با سونامی تقلب در امتحانات نهایی رو به رو خواهیم شد. یکی از ابعاد اقتصادی مافیای مدارس غیرانتفاعی، دریافت و پرداخت وجه برای ورود به مدارس معتبر است که تنها قشر خاصی توانایی پرداخت آن را دارند. این عملکرد نه تنها منجر به تبدیل آموزش به کالا می‌شود، بلکه افراد با قدرت مالی بیشتر را ترجیح می‌دهد و تأثیر معدل واقعی و توانمندی‌های دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد.

در واقع مدارس غیرانتفاعی، با ایجاد امکانات و شرایط ورود به مدارس معتبر براساس شرط معدل، تضاد طبقاتی را تشدید می‌کند. افرادی که نیروهای اقتصادی و اجتماعی بالا را دارند، به راحتی می‌توانند به مدارس معتبر وارد شوند و از فرصت‌های بهتری برای آینده خود بهره‌مند شوند. اما افرادی که دسترسی کمتری به منابع و امکانات دارند، با دشواری بیشتری مواجه می‌شوند و از ورود به مدارس معتبر و فرصت‌های برابر آموزشی محروم می‌شوند. این موضوع منجر به تشدید تفاوت‌ها و تضاد طبقاتی در جامعه می‌شود. تضاد طبقاتی و ناعدالتی در فرایند ورود به مدارس معتبر، منجر به نارضایتی اجتماعی می‌شود. افرادی که توانایی و پتانسیل آموزشی دارند اما به دلیل محدودیت‌ها و نظام نامناسب، از ورود به مدارس معتبر منع می‌شوند، احساس ناامیدی و نارضایتی عمیقی را تجربه می‌کنند. این موضوع ممکن است منجر به کاهش اعتماد عمومی و ناامیدی از نظام آموزشی شود. در این راستا بی‌عدالتی آموزشی آنجا مشهود است که یک داوطلب در مناطق کم برخوردار، که امکان دسترسی به کلاس‌های کنکور، مدارس خصوصی و معلمان خصوصی را ندارد، برای رقابت در همان سطحی تلاش می‌کند که داوطلبان در مناطق برخوردار تلاش می‌کنند. در پایان این مسیر، اولویت برای ورود به دانشگاه‌های برجسته در اختیار دانش‌آموزانی قرار می‌گیرد که یک روز برای مدارس غیرانتفاعی و مؤسسات برای تیز آزمون شدن و ارتقاء معدل نمرات، یک روز برای کلاس‌های کنکور سرمایه صرف می‌کنند. بنابراین، مافیای مدارس و مؤسسات غیرانتفاعی که با شرط معدل شکل می‌گیرد، نه تنها تضاد طبقاتی را تشدید می‌کند، بلکه نارضایتی اجتماعی و بازتولید ناعدالتی آموزشی و نابرابری سیستمی را به دنبال دارد.

تحول بنیادی در نظام های آموزشی نیازمند طرح نظریه‌ای از عدالت است که در عین توانایی برطرف کردن نیازهای مادی زندگی، به نیازهای معنوی انسان نیز پاسخ گوید. مسئله عدالت در آموزش از جمله ایده‌هایی است که در سند تحول نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۰ به آن پرداخته شده است. بدین ترتیب، از مهم‌ترین و استراتژیک‌ترین مسئله در نظام آموزشی کشور، عدالت آموزشی است به‌طوری‌که تمام دانش‌آموزان بدون هیچ‌گونه تبعیضی از خدمات آموزشی یکسان و مناسب و متناسب برخوردار شوند. اما آنچه شاهد آن هستیم، عدالت آموزشی در ایران همراه با چالش‌هایی است که از آن جمله می‌توان به تقسیم امکانات سخت افزای، کمبود امکانات نرم افزاری اشاره کرد. از این رو، پژوهش حاضر به دنبال طراحی الگوی عدالت آموزشی در مقاطع تحصیلی با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور است. در این راستا پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به سؤال زیر است.

پرسش‌های پژوهش، دریچه ورود به سایر بخش‌های پژوهش است و پژوهشگر، چارچوب تئوریک و روش‌های آماری خود را متناسب با هدف‌های پژوهش، انتخاب می‌کند. در نهایت، در این چرخه پژوهشی به اهداف پژوهش نائل می‌شود. هدف پژوهش، در راستای پاسخ به پرسش‌های پژوهش بوده و به دنبال فهم همه‌جانبه و عمیق از فرایند خط‌مشی‌گذاری است. بر این مبنا می‌توان پرسش اصلی پژوهش را به

شرح زیر مطرح کرد: الگوی عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی چگونه است؟ پرسش‌های فرعی پژوهش بررسی شده را می‌توان چنین برشمرد:

۱- شرایط علی الگوی عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور کدامند؟ ۲- بسترحاکم و شرایط زمینه‌ای عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور چیست؟ ۳- شرایط واسطه‌ای (مداخله‌گر) الگوی عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور کدامند؟ ۴- عناصر تشکیل دهنده و پدیده محوری فرایند مزبور کدامند؟ ۵- راهبردهای الگوی عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور چه می‌باشد؟ ۶- پیامدهای الگوی عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور چه می‌باشد؟

پیشینه پژوهش و مبانی نظری

الف- پیشینه نظری پژوهش

برای عدالت تعریف‌های مختلفی وجود دارد. اهالی اندیشه در حوزه‌های مختلف، تلاش زیادی درباره مفهوم عدالت داشته‌اند. آن‌ها از زوایای گوناگون به این موضوع پرداخته‌اند و از نظر تعریف واژگانی و هم از لحاظ تعریف مفهومی و تعیین مصادیق، راهکارها و روش‌های تحقق آن تحقیقات گسترده‌ای داشته‌اند. در واقع یکی از دعوای جدی مصلحان جامعه بحث دستیابی به عدالت بوده است فارغ از این مطالعات و تحقیقات با موضوع عدالت، در شرایط فعلی یک تعریف کاربردی که بتوان در حوزه آموزش و پرورش ارائه داد، تعادل و توازن فرصت‌های یادگیری است. اگر چنین شرایطی را برای جامعه به وجود بیاوریم در واقع به رعایت اصل عدالت وفادار بوده‌ایم و آن را تعمیم داده‌ایم (سهراب زاده فرد، ۱۴۰۱).

در تعریفی جامع عدالت آموزشی عبارت است از یک فرایند. نه یک برون داد که:

(الف) به دنبال توزیع یا باز توزیع منابع، فرصت‌ها و امکانات روی طیف سازنده‌گرایی قرار دارد که فرض اساسی و بنیادی است.

(ب) ریشه‌ها و عوامل محدودیت‌های تربیتی و ناعدالتی‌های تربیتی را به چالش می‌کشد.

(ج) به دنبال تقویت توانایی‌های افراد است تا بتوانند با کشف استعدادها و خویش به خود مختاری برسند.

(د) با استفاده از جلب رضایت همه افراد از طریق توزیع امکانات تربیتی نوعی مشارکت اجتماعی داوطلبانه بین افراد به وجود می‌آورد (جعفری و همکاران ۱۴۰۰).

عدالت از حیاتی‌ترین عامل نهادهای اجتماعی است که آموزش و پرورش نیز بخشی از آنها در جامعه است (مک لود، ۲۰۱۰) و یکی از ویژگی‌های کلیدی جوامع مدرن است (کولی، ۲، ۲۰۲۲). عدالت آموزشی به عنوان یک چشم انداز جهانی و مشترک در جهان تبدیل شده است، به طوری که تضمین آموزش با کیفیت فراگیر و عادلانه و ارتقای فرصت‌های یادگیری برای همه، به عنوان یکی از اهداف سازمان ملل برای توسعه پایدار در سال ۲۰۳۰ تعریف شده است (چنگ، ۳، ۲۰۲۳).

برابری فرصت‌ها در بعد کلان نوعی نگاه انسان گرایانه و عدالت خواهانه را با خود به همراه دارد که غالباً به عنوان یک شاخص جامعه توسعه یافته در نظر گرفته می‌شود. اما در بعد خرد برابری فرصت‌ها و عدالت آموزشی ابزار و سازوکاری است که موجب شکوفا شدن اندیشه‌های خالق و امکان پرورش قابلیت را برای همه به طور مساوی تأمین می‌کند (صفری جعفرلو و افروزه، ۱۴۰۰).

یکی از جنبه‌های ناعدالتی در مدارس، دبیران تخصصی و مدیران موفق مدارس هستند که به جهت درخشش در تخصص خود مورد توجه مدیران ستادی قرار گرفته و عملاً از مدار خارج شده و به درخواست‌های مسئولین جهت تصدی پست‌های اداری لیبیک می‌گویند. جذب این افراد باعث می‌شود معدود کسانی که در جای خود گمارده شده بودند نیز از موضع عدالت خارج شوند. میزان آسیبی که از این طریق به یک مدرسه و یا یک رشته تحصیلی در منطقه وارد می‌شود نیز قابل توجه است. نیروهای آموزشی که بعنوان مدیر مدارس به کار گرفته می‌شوند همگی از دستورالعمل‌های مهم آموزشی، تربیتی، انضباطی، مالی و آیین‌نامه‌های ثبت‌نام و امتحانات بی‌اطلاعت و به طور تجربی و به صورت آموزش و خطا و بررسی سوابق و بایگانی‌های موجود در مدرسه بخشی از شرح وظایف شغلی خود را می‌یابند. این خطا سال‌های سال است که نسل به نسل در حال تکرار است. چه بسا اگر بر اساس نیازسنجی، رشته‌های قیدشده فوق در تربیت معلم‌ها و دانشگاه‌های کشور ایجاد شود از اتلاف بسیاری از سرمایه‌های مادی و انسانی جلوگیری می‌شود (شهبازی و همکاران، ۱۴۰۲).

ب-پیشینه تجربی پژوهش

خلاصه‌ای از پیشینه پژوهش‌های انجام‌شده داخلی و خارجی، در خصوص موضوع پژوهش در جدول ۱ نشان داده است.

1- Macleod

2- Cole

3- Cheng

جدول ۱. خلاصه پیشینه پژوهش

Table 1

Summary of Research Background

مؤلف (سال) (Author (year)	عنوان Title	نتایج پژوهش Research results
راه‌نجات، میترا و نگارستانی، محمدحسین (۱۴۰۳). Rah Nejat, Mitra & Negarestani, Mohammad Hossein (2024)	بررسی عدالت آموزشی در پرتو قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی	نتایج حاکی از آن است که اگرچه ذی‌نفعان آموزش غیردولتی باور داشتند که اجرای قانون مذکور به توسعه عدالت آموزشی در سطح شهر کمک زیادی می‌کند اما در عین حال سایر نیازهای مدارس دولتی کرمان نادیده گرفته می‌شود و در نتیجه قانون یادشده به عدالت آموزشی، صرفاً نگاهی تک‌بعدی دارد The results indicate that although stakeholders in non-governmental education believed the implementation of the law significantly contributes to educational justice in urban areas, the needs of public schools in Kerman are overlooked, resulting in a one-dimensional view of justice.
اربابی، نرجس و سبحانی، سیدمحمدجواد (۱۴۰۲). Arbabi, Narjes & Sobhani, Seyed Mohammad Javad (2023)	عدالت و برابری فرصت‌های آموزشی در مناطق محروم استان سیستان و بلوچستان	طراحی الگویی برای عدالت و برابری فرصت‌های آموزشی در مناطق محروم استان سیستان و بلوچستان نیازمند رویکردی همه‌جانبه است که نقش حمایت دولت، مشارکت اجتماعی و توانمندسازی منابع انسانی را در نظر بگیرد Designing a model for justice and equality of educational opportunities in deprived areas requires a comprehensive approach that considers government support, social participation, and human resource empowerment.
تکابانی و همکاران (۱۴۰۱) Tankabani et al. (2022)	مطالعات خطمشی‌گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط زیست با تأکید بر ضرورت آموزش پایه و همگانی	عدم وجود آگاهی و دانش سیستماتیک در این زمینه در میان مدیران و تصمیم‌گیران کلان‌کشوری، یکی از بزرگترین مشکلات و چالش‌ها در این حوزه است با توجه به اهمیت برنامه‌ریزی‌های زیست‌محیطی و آموزش مشارکت عموم در توسعه حفاظت از آن در برنامه‌های اقتصادی، به دنبال طراحی الگوی خط‌مشی‌گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط زیست است Lack of systematic awareness and knowledge among national managers and decision-makers is one of the biggest challenges. Given the importance of environmental planning and public participation education, the study aims to design a policy model for citizen participation in environmental protection.
قریشی خوراسگانی و همکاران (۱۴۰۰) Ghoreishi Khorasgani et al. (2021)	بررسی وضعیت عدالت آموزشی در مدارس دولتی شهر تهران	نتایج نشان داد که الگوی عدالت توزیعی از سه بعد امکانات آموزشی، امکانات کمک آموزشی و تجهیزات فیزیکی تشکیل شده است. در بخش کمی نیز، وضعیت عدالت آموزشی، در مؤلفه‌های کمک آموزشی و تجهیزات فیزیکی پایین تر از حد متوسط و در مؤلفه امکانات آموزشی بالاتر از حد متوسط بوده است Results show that the distributive justice model consists of three dimensions: educational facilities, supplementary educational resources, and physical equipment. Quantitatively, educational justice was

نتایج پژوهش Research results	عنوان Title	مؤلف (سال) (Author (year
below average in supplementary resources and physical equipment, and above average in educational facilities. نتایج نشان می‌دهد متون درسی در قالب هشت مضمون فراگیر (دین‌مداری، تاریخ بنیان، تمایز و تفاوت، پیامداندیشی، نسبت قدرت و عدالت، زیباشناختی و اخلاقی، چاره اندیشی و الگودهی) در کتاب‌های تاریخ، دین و زندگی و ادبیات فارسی مقطع ابتدایی و کتاب‌های اقتصاد و جامعه‌شناسی و تعلیمات اجتماعی مقاطع متوسطه دوم و تعلیمات اجتماعی، تعلیمات دینی، ادبیات فارسی و عربی دوره متوسطه اول به تبیین مقوله عدالت پرداخته‌اند. Findings show that textbooks address the concept of justice through eight overarching themes: religious orientation, historical foundation, distinction and diversity, consequence-based thinking, power and justice relations, aesthetic and ethical dimensions, problem-solving, and role modeling.	مفهوم پردازی عدالت در نظام آموزشی ایران: مطالعه موردی کتاب‌های درسی پیش از دانشگاه Conceptualizing Justice in Iran's Educational System: A Case Study of Pre-University Textbooks	بیات، قدسی و قاسمی، مرضیه (۱۳۹۸) Bayat, Ghodsi & Ghasemi, Marzieh (2019)
در آغاز دوره جمهوری اسلامی، غلبه گفتمان سوسیالیستی و دولت‌گرایی موجب معنادر کردن عدالت آموزشی به آموزش کاملاً دولتی شد، ولی در سال‌های نخستین دهه ۱۳۶۰ افزایش جمعیت و تقاضا، و مشکلات فزاینده مالی حکومت به دلیل جنگ، موجب چرخش گفتمانی و گرایش به خصوصی‌سازی آموزش و معنادر کردن آن به عدالت آموزشی شد In the early years of the Islamic Republic, socialist discourse and state-centered policies defined educational justice as fully public education. However, population growth, rising demand, and financial challenges due to war in the early 1980s led to a shift toward privatization and a redefinition of educational justice.	مسئله عدالت آموزشی در دهه نخست دوره جمهوری اسلامی The Issue of Educational Justice in the First Decade of the Islamic Republic	حاضری و آریان‌راد (۱۳۹۶) Hazeri & Arian Rad (2017)
عدالت آموزشی، یکی از ویژگی‌های کلیدی جامعه مدرن شده، به کارگیری ارزش‌های اساسی فرهنگ مدرن در آموزش است، مانند آزادی، برابری، عدالت و حقوق بشر. همچنین محصول نوسازی آموزش و پرورش و همچنین یک عنصر ضروری از آموزش عصر جدید است Educational justice is a key feature of modern society, involving the application of core modern cultural values in education such as freedom, equality, justice, and human rights. It is both a product of educational modernization and a vital element of new-era education.	پژوهشی با عنوان عدالت آموزشی: سنگ بنای جامعه مدرن Educational Justice: The Cornerstone of Modern Society	چنگ . Cheng (2023)
نتایج نشان می‌دهد که با توجه به پیچیدگی و تنوع فزاینده در زمینه مدرسه، رهبری برای عدالت اجتماعی بیش از هر زمان دیگری مورد نیاز است. همچنین تأکید می‌کنند که عدالت اجتماعی با رهبری دموکراتیک‌تر، توزیع شده و تحول آفرین	رهبران آموزشی به عنوان مروج عدالت اجتماعی در مدارس اسپانیا	گابریل و تینتوری . (2022) Gairín & Tintore

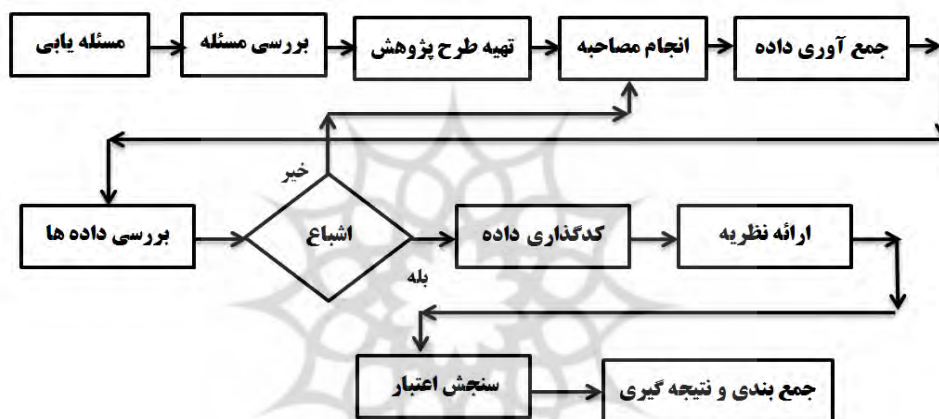
مؤلف (سال) (Author (year	عنوان Title	نتایج پژوهش Research results
کازارز (2022)، Cazarez	Educational Leaders as Promoters of Social Justice in Spanish Schools درک و ترویج عدالت اجتماعی در آموزش و پرورش Understanding and Promoting Social Justice in Education	مدرسه مرتبط است. نشان دهید که رهبرانی که عامل تغییر هستند، از رهبری برای عدالت اجتماعی بهره ببرند، زیرا جهت تحول را پیشنهاد می‌کند و ارزشهای برابری، عدالت، تعهد و همکاری را در اولویت قرار می‌دهد Findings show that due to increasing complexity and diversity in school contexts, leadership plays a crucial role in promoting social justice in schools. They emphasize that social justice is linked to more democratic, distributed, and transformative school leadership. Change-agent leaders prioritize values of equality, justice, commitment, and collaboration. ادبیات بین‌المللی گسترده‌ای در مورد نابرابری‌های آموزشی وجود دارد، با این حال مطالعات کمتری برای گنجاندن مفاهیم مفهومی و نظری دقیق عدالت اجتماعی در آموزش انجام شده است. این موضوع به‌ویژه در آمریکای لاتین، جایی که بی‌عدالتی مداوم پشت مطالبات برای عدالت بیشتر در آموزش است، اهمیت دارد. هدف بررسی سنت‌های تفکر فلسفی در مطالعه عدالت اجتماعی و بررسی چگونگی کاربرد این سنت‌ها برای درک و ترویج عدالت در آموزش است There is extensive international literature on educational inequalities, yet fewer studies have incorporated precise conceptual and theoretical frameworks of social justice in education. This is especially important in Latin America, where persistent injustice underlies demands for greater educational equity. The study aims to examine philosophical traditions in understanding social justice and how they can be applied to promote justice in education.

جمع‌بندی از پیشینه پژوهش: روش تجزیه و تحلیل در این پژوهش انجام‌شده با تحقیق پیش‌رو متفاوت می‌باشد. رویکرد تحقیق‌های پیشین اکثر تحلیل اکتشافی بوده ولی رویکرد تحقیق پیش‌رو و از روش‌های کمی و با استفاده از آزمون دوربین واتسون و آزمون‌های متفاوت می‌باشد. از نظر مکانی تحقیق حاضر در آموزش و پرورش کشور می‌باشد که تاکنون تحقیق در این خصوص انجام نگرفته است. از نظر موضوعی هم تحقیق حاضر با موضوع پژوهش طراحی الگوی عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تاکنون تحقیق مشابهی و چنین پژوهشی انجام نگردیده است و شکاف بین آنچه باید انجام می‌شد و آنچه می‌باید انجام شود مشخص می‌گردد. همچنین به بهره‌گیری در زمینه شناسایی منابع علمی و تجربی، پیاده‌سازی عدالت آموزشی پرداخته می‌شود.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش کیفی مبتنی بر رویکرد نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، از جمله روش‌های پژوهش استقرایی است که ریشه در واقعیت داشته و برای حوادث به همان شکلی که رخ می‌دهند، توضیحاتی ارائه می‌کند (استراوس و کوربین، ۱، ۲۰۰۸). گراند تئوری (تئوری برخاسته از داده‌ها) یکی از استراتژی‌های پژوهشی با پارادایم تفسیری ۲ است که از طریق آن تئوری بر مبنای مفاهیم اصلی حاصل از داده‌ها شکل می‌گیرد (دانایی‌فرد، الوانی و آذر، ۱۳۹۱). پژوهش حاضر دارای رویکرد کیفی بوده و از روش نظریه داده‌بنیاد ۳ استراوس و کوربین استفاده می‌کند.

مراحل و فعالیت‌های انجام پژوهش حاضر در شکل ۲ نشان داده شده است.

شکل ۱. مراحل و فعالیت‌های انجام پژوهش حاضر (پیوسته و همکاران، ۱۴۰۳)

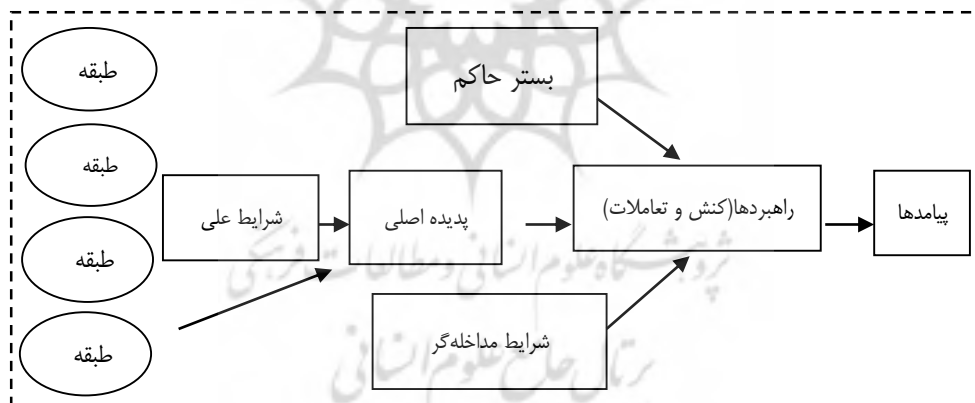
Figure 1

Stages and Activities of the Present Research (Peyvasteh et al., 2024)

مشارکت‌کنندگان این پژوهش شامل کارشناسان و نخبگان آموزش و پرورش، اساتید و خبرگان دانشگاهی (کسانی که در حوزه‌های آموزشی و مدارس مشغول فعالیت بوده، دارای سابقه کار و همچنین در حوزه علمی و پژوهشی، تجربه و تخصص داشتند) است و به‌جای اینکه چارچوب نمونه ۴ در GTM معرف آماری ۵ باشد، هدفمند و نظری ۷ است. در نمونه‌گیری نظری، فرایند تکرارشونده ۸ تا زمانی است که به کفایت محتوایی برسد و ما را به سطح انتزاع نظری و اکتشاف نظریه (یا گزاره‌های فرضیه‌ای معتبر) برساند

- 1- Strauss & Corbin
- 2- Interpretive Paradigm
- 3- Grounded Theory
- 4- Sample frame
- 5- Representative sample
- 1- Purposive sample
- 2- Theoretical sample
- 3- Iterative

روش گراندد تئوری به این صورت نیست که پژوهش از یک نظریه آغاز شود و بعد آن را اثبات کنند، بلکه پژوهش از یک دوره مطالعاتی شروع شده و فرصت داده می‌شود تا آنچه متناسب و مربوط به آن است، خود را نشان دهد. همچنین، تئوری به شکل منظم و بر اساس داده‌های واقعی شکل می‌گیرد. اهمیت این روش در سازمان به دلیل فهم تجربه زیسته و زمینه‌ای آموزش و پرورش و اساتید متخصص در این زمینه است. شکل ۱، نحوه شکل‌گیری محورها و طبقات مدل پارادایم، کدگذاری را نشان می‌دهد.

شکل ۲. شکل‌گیری محورها و طبقات مدل پارادایمی کدگذاری محوری منبع: بازارگان (۱۳۸۷)

Figure 2

Formation of Axes and Categories in the Paradigmatic Model of Axial Coding Source: Bazargan (2008)

- ۲۱۶

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

در این بخش ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان بررسی شده است. در مجموع با ۱۸ نفر مصاحبه شد که خلاصه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آنها در جدول ۲ مشاهده می‌شود.

جدول ۲. خلاصه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

Table 2

Summary of Demographic Characteristics

متغیر Variable	برچسب Label	فراوانی Frequency	درصد فراوانی Frequency Percentage	درصد تجمعی Cumulative Percentage
تأهل Marital Status	مجرد Single	0	0	0
	متأهل Married	18	100	100
سن Age	کمتر از ۳۰ سال Under 30 years	0	0	0
	بین ۳۰-۴۰ سال Between 30-40 years	5	47.37	47.37
	بین ۴۰-۵۰ سال Between 40-50 years	12	47.37	94.73
	بیشتر از ۵۰ سال Over 50 years	1	5.27	100
سطح تحصیل Education Level	لیسانس Bachelor's Degree	6	10.52	10.52
	فوق لیسانس Master's Degree	7	68.42	94.78
	دکتری Ph. D.	5	21.05	100
سابقه Work Experience	زیر ۱۰ سال Under 10 years	1	15.75	15.78
	بین ۱۱ الی ۲۰ سال Between 11-20 years	5	57.89	72.89
	بالای ۲۰ سال Over 20 years	12	26.31	100
جایگاه سازمانی Organizational Position	مدیران عملیاتی Operational Managers	1	21.05	21.05
	مدیران میانی Middle Managers	6	68.42	98.47
	مدیران عالی Senior Managers	11	52.10	100

فرایند کدگذاری

در این پژوهش، از سه مرحله کدگذاری استفاده می‌شود. مرحله نخست کدگذاری باز: در کدگذاری باز که فرایندی تحلیلی است که طی آن مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد مربوط به هر مفهوم کشف می‌شود. دو فعالیت کلیدی در کدگذاری باز مفهوم‌سازی و مقوله‌بندی هستند. مطابق به پرسش‌های پژوهش، پاسخ‌ها از منابع و زوایای مختلف به موضوع می‌پردازند. از تحلیل داده‌ها به تعداد بیش از ۴۵۲ مفهوم و بعد از پایان یافتن شاخص‌ها و مفهوم‌سازی، مقوله‌ها ساخته شد. این فرایند در شکل ۳ نشان داده شده است.

شکل ۳. مراحل اجرای کدگذاری پژوهش (پیوسته و همکاران، ۱۴۰۳)

Figure 3

Stages of Implementing Research Coding (Peyvasteh et al., 2024)

مرحله دوم کدگذاری محوری: فرایند کدگذاری محوری به شناسایی انواع شرایط، کنش‌ها و تعاملات و پیامدهایی می‌پردازد که به یک پدیده مربوط می‌شوند. پس از انجام کدگذاری باز و به دست آمدن مقوله‌های اصلی پژوهش کدگذاری محوری انجام شد. هدف از کدگذاری محوری تلفیق داده‌هایی است که در مرحله‌ی کدگذاری باز خُرد شده‌اند. مرحله سوم کدگذاری انتخابی: مرحله‌ی کدگذاری در روش نظریه زمینه‌ای، «کدگذاری گزینشی» است. این کدگذاری برای یکپارچه‌سازی و پالایش مقوله‌ها استفاده می‌شود. در این مرحله مقولات اصلی برآمده از پژوهش به یکدیگر می‌پیوندند و طرح نظری بزرگ‌تری را به دست می‌دهند تا یافته‌های پژوهش شکل نظریه به خود بگیرند. کدگذاری انتخابی آخرین مرحله از فرایند نظریه‌پردازی داده‌بنیاد است که به توسعه یک تئوری نهایی می‌انجامد. در این مرحله از کدگذاری، نظریه‌پردازی از رُبط بین مقوله‌های به‌دست‌آمده در کدگذاری محوری نظریه‌ای را به نگارش در می‌آورد. این نظریه پدیده مورد مطالعه را به‌گونه‌ای انتزاعی تشریح می‌کند (استراوس و کوربین، ۱۹۹۸). در جدول ۴ نمونه‌ای از مصاحبه انجام‌شده به‌صورت مختصر آورده شده است.

در نهایت نتایج حاصل از هر سه مرحله کدگذاری شامل ابعاد پژوهش، مقوله‌ها و مفاهیم به‌دست آمده از مصاحبه‌های خبرگان در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳. نتایج حاصل از کدگذاری باز، محوری، انتخابی

Table 3

Results Derived from Open, Axial, and Selective Coding

مفاهیم Concepts	مقوله Category	ابعاد پژوهش Research Dimensions
نابرابری‌ها و کیفیت پذیرش دانشجویان Inequalities in student admission quality سیاست‌های غیرعادلانه آموزشی و نقش سازمان سنجش Unfair educational policies and the role of the National Testing Organization تغییر رسالت مدارس به سمت مدارس آزمون‌محور Shifting school missions toward test-oriented models توزیع نابرابر امکانات آموزشی در مدارس شهرها Unequal distribution of educational facilities in urban schools یکسان نبودن کیفیت امکانات آموزشی در مناطق مختلف Uneven quality of educational infrastructure across regions شکاف فزاینده در دسترسی دانش‌آموزان مناطق محروم Widening gap in access for students in deprived areas نقش تعیین‌کننده آزمون‌های سراسری در فرصت‌های آموزشی Decisive role of national exams in educational opportunities انتقادات به ساختار کنکور و آزمون‌های سراسری Criticism of the entrance exam structure فشار روانی و تبعات اجتماعی آزمون‌های سراسری و کنکور Psychological pressure and social consequences of national exams افزایش هزینه‌های تحصیلی Rising educational expenses عدم توان مالی برای تهیه بسته‌های آموزشی Financial inability to afford educational packages تفاوت‌های موجود در سطوح اجتماعی و اقتصادی دانش‌آموزان Social and economic disparities among students گسترش مدارس غیردولتی و همچنین کلاس‌های خصوصی Expansion of private schools and tutoring classes کمبود امکانات آموزشی و فقدان معلمان متخصص در مدارس دولتی Lack of educational facilities and qualified teachers in public schools تفاوت زیاد مدارس در دسترسی به امکانات آموزشی مطلوب Significant differences in access to quality educational resources عدم دسترسی مناطق کم‌برخوردار به معلمان متخصص و مجرب Limited access to qualified teachers in underprivileged areas حقوق ناکافی و رویگردانی نخبگان از استخدام آموزش و پرورش Insufficient salaries and elite aversion to teaching careers تفاوت فاحش معلمان متخصص در مناطق محروم Striking disparity in teacher expertise in deprived regions	سیاست‌های برنامه‌ریزی درسی و آموزشی Curriculum and Educational Planning Policies امکانات و زیرساخت‌های آموزشی مدارس School educational infrastructure استانداردهای ارزیابی عملکرد آموزشی و اجرایی Educational and operational performance evaluation standards هزینه‌های تحصیلی Educational costs رشد مدارس و مؤسسات غیرانتفاعی Growth of non-governmental schools and institutions معلمان متخصص و مجرب Qualified and experienced teachers	تصمیم‌سازی عادلانه Fair Decision-Making شرایط علی (Causal Conditions) بهره‌مندی از منابع Access to Resources

جدول ۴. نتایج حاصل از کدگذاری باز، محوری، انتخابی

Table 4

Results Derived from Open, Axial, and Selective Coding

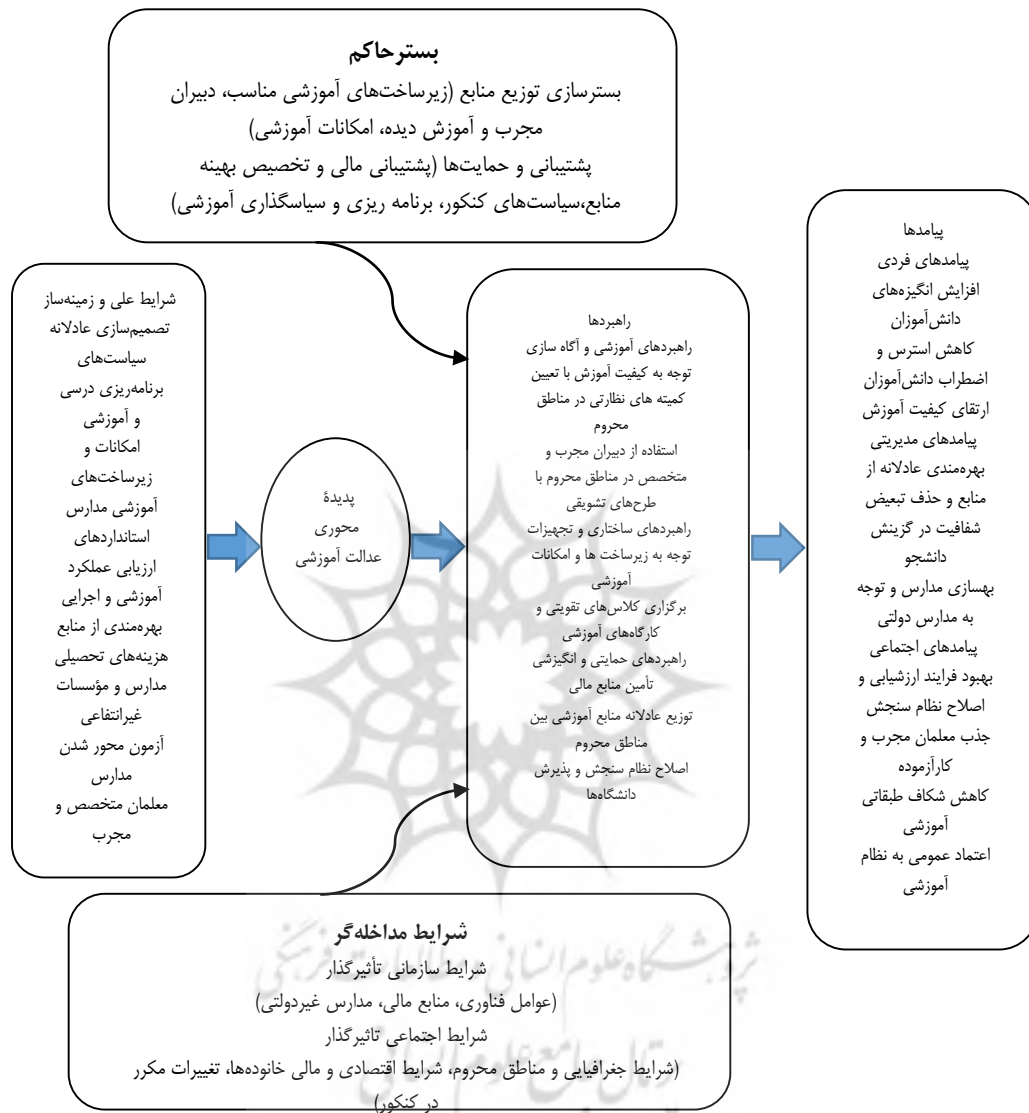
مفاهیم Concepts	مقوله Category	ابعاد پژوهش Research Dimensions
دسترسی برابر به منابع آموزشی Equal access to educational resources	دسترسی برابر به فرصت‌های آموزشی Equal Access to Educational Opportunities	عدالت آموزشی Educational Equity Core Category (محوری مقوله)
همسان‌سازی فرصت‌های آموزشی برای مناطق مختلف Standardizing educational opportunities across regions	دسترسی دانش‌آموزان مناطق نابرخودار به امکانات آموزشی Access to educational facilities for students in underprivileged areas	
فراهم آوردن امکانات آموزشی و تحصیلی یکسان Providing equal educational and academic facilities	فراهم آوردن امکانات آموزشی Provision of Educational Facilities	
ایجاد شرایط یکسان برای همه از لحاظ امکانات آموزشی Creating equal conditions for all in terms of educational facilities	از بین بردن شکاف تحصیلی در مناطق مختلف Eliminating educational gaps across regions	
بستر سازی عادلانه جهت یک رقابت سالم برای ورود به دانشگاه Creating a fair foundation for healthy competition in university admission	رقابت سالم برای ورود به دانشگاه Fair Competition for University Admission	
تأکید بر شرایط و فرصت‌های برابر و امکانات یکسان سازی شده Emphasis on equal conditions, opportunities, and standardized facilities	دانش و استعداد تحصیلی خود دانش‌آموزان با کمترین تأثیر از عوامل اقتصادی و اجتماعی Students' own academic knowledge and talent with minimal influence from economic and social factors	
سنجش و ارزیابی عادلانه Fair assessment and evaluation	سنجش و ارزیابی عادلانه Fair Assessment and Evaluation	
شفافیت و عدالت در اجرای آزمون Transparency and fairness in exam implementation	امکان برابر برای شرکت در آموزشهای پیش از دانشگاه Equal opportunity to participate in pre-university education	
تأکید بر کیفیت آموزشی در مدارس و برقراری عدالت آموزشی Emphasis on educational quality in schools and establishing educational equity	کیفیت آموزشی در مدارس دولتی Quality of Education in Public Schools	
مدیریت بهینه منابع امکانات در مناطق و شایسته سالاری Optimal management of resources and meritocracy across regions	فرصت‌های برابر برای یادگیری مؤثر Equal opportunities for effective learning	
زیر ساخت‌های آموزشی مناسب و دسترسی برابر Adequate educational infrastructure and equal access	زیرساخت‌های آموزشی مناسب Adequate Educational Infrastructure	بستر سازی توزیع منابع Resource Distribution Facilitation Context or زمینه ساز Foundation
توسعه مدارس دولتی با کیفیت در تمام مناطق Development of quality public schools in all regions	فضای مطلوب آموزشی در مدارس برای دانش‌آموزان Desirable educational environment in schools for students	
توسعه منابع نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده Development of specialized and trained human resources	آموزش دیده آموزش دیده	

استفاده از دبیران مجرب و آموزش دیده	Experienced and Trained Teachers		
Utilization of experienced and trained teachers			
تشویق معلمان توانمند در مناطق محروم			
Encouraging capable teachers in disadvantaged areas			
استانداردسازی امکانات آموزشی			
Standardization of educational facilities			
امکانات آموزشی بروز و کتاب‌های آموزشی و کمک آموزشی	امکانات آموزشی		
Modern educational tools and textbooks	Educational Facilities		
بسته‌های آموزشی و کمک آموزشی مناسب برای دانش‌آموزان			
Appropriate educational and supplementary packages for students			
پشتیبانی مالی و تخصیص بهینه منابع	پشتیبانی مالی و تخصیص بهینه منابع		
Financial support and optimal resource allocation			
حمایت مالی از دانش‌آموزان کم‌درآمد			
Financial aid for low-income students			
تخصیص منابع بیشتر به مدارس مناطق محروم	Financial Support and Optimal Resource Allocation		
Greater resource allocation to schools in deprived areas			
ثبات در سیاست‌های کنکور	سیاست‌های کنکور	پشتیبانی و حمایت‌های مسئولین	
Stability in entrance exam policies	University Entrance Exam Policies	Support and Endorsement by Authorities	
نظارت مستمر بر برگزاری آزمون‌های سراسری			
Continuous monitoring of national exams			
شفافیت در سهمیه‌بندی‌ها و نظارت بر اجرای عادلانه آن			
Transparency in quota allocation and fair implementation oversight			
برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری آموزشی منسجم و جامع	برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری		
Coherent and comprehensive educational planning and policymaking			
نظام آموزشی منسجم، منابع مالی و انسانی کافی برای مناطق محروم و سیاست‌های حمایتی	آموزشی		
Integrated educational system, adequate financial and human resources for deprived areas, and supportive policies	Educational Planning and Policymaking		
برنامه‌ریزی دقیق برای رفع کاستی‌ها در مدارس مناطق نابرابر در جهت کیفیت بخشی آموزشی			
Precise planning to address deficiencies in disadvantaged schools for educational quality improvement			
عوامل فناورانه و اطلاعاتی مداخله‌گر	عوامل فناوری	شرایط سازمانی تأثیرگذار	شرایط مداخله‌گری
Intervening technological and informational factors	Technological Factors	Influential Organizational Conditions	Intervening Conditions
کمبود تکنولوژی و فناوری در مناطق محروم			
Lack of technology and innovation in deprived areas			
نبود پلتفرم‌های آموزشی با کیفیت یکسان برای همه دانش‌آموزان			
Absence of uniform quality educational platforms for all students			
هزینه‌بر بودن تأمین امکانات و بسته‌های کمک آموزشی	منابع مالی		
High cost of providing facilities and supplementary packages	Financial Resources		
شرکت در امتحانات مشابه برای افراد فقیر			
Participation in standardized exams for poor individuals			
مشکلات مالی برای تأمین امکانات آموزشی			
Financial difficulties in providing educational resources			
تفاوت در آموزشگاه‌های دولتی و غیردولتی در میان مدارس	مؤسسات و مدارس غیردولتی		
Differences between public and private institutions among schools			
تفاوت در کیفیت آموزش و امکانات آموزشی			

Differences in quality of education and educational facilities تفاوت در شرایط حوزه‌های امتحانی	Private Institutions and Schools	شرایط اجتماعی تأثیر گذار Influential Social Conditions
Differences in exam center conditions نابرابری‌های جغرافیایی در کیفیت آموزش	شرایط جغرافیایی و	
Geographical inequalities in education quality شرایط جغرافیایی و محرومیت بعضی از مناطق	مناطق محروم	
Geographical conditions and deprivation in some areas کمبود نیروی انسانی متخصص در مناطق محروم	Geographical Conditions and Deprived Areas	
Lack of specialized human resources in deprived areas شرایط اقتصادی و اجتماعی خانواده‌ها	شرایط اقتصادی و	
Economic and social conditions of families تفاوت در سطح مناطق از لحاظ برخورداری، امکانات خانواده	مالی خانواده‌ها	
Regional disparities in family welfare and access to resources وضعیت مالی خانواده‌ها در مناطق محروم	Economic and Financial Conditions of Families	
Financial status of families in deprived areas عدم ثبات در نظام ارزشیابی	تغییرات مکرر در	
Lack of stability in evaluation system تغییرات مکرر در قوانین کنکور	کنکور	
Frequent changes in entrance exam regulations عدم استانداردهای کافی در اصلاح اوراق و آزمون‌های تشریحی	Frequent Changes in University Entrance Exam	
Insufficient standards in grading and descriptive exams نیازسنجی با توجه به ابعاد مختلف بافت اجتماعی و اقتصادی	توجه به کیفیت	راهنمادهای آموزشی و آگاه‌سازی Educational and Awareness Strategies
Needs assessment based on various socio-economic contexts ارتقای کیفیت مدارس دولتی با تأمین نیروی انسانی مجرب و امکانات آموزشی مناسب	آموزش با تعیین کمینه‌های نظارتی	
Improving public school quality by providing qualified staff and proper facilities استقرار مشاوران تحصیلی رایگان در تمام مدارس دولتی	در مناطق محروم Focus on education quality through supervisory committees in deprived areas	
Deployment of free academic counselors in all public schools طرح‌های تشویقی برای معلمان مدارس محروم	استفاده از دبیران	
Incentive plans for teachers in deprived schools استفاده از دبیران مجرب و متخصص	مجرب و متخصص در	
Utilization of experienced and specialized teachers تولید محتوای آموزشی برای ارتقاء سطح کیفی معلمان	مناطق محروم با طرح‌های تشویقی	
Creating educational content to enhance teacher quality Use of experienced teachers in deprived areas with incentive plans	Use of experienced teachers in deprived areas with incentive plans	
زیر ساخت‌های آموزشی مناسب و دسترسی برابر	توجه به	
Adequate educational infrastructure and equal access توسعه مدارس دولتی با کیفیت در تمام مناطق	زیر ساخت‌ها و امکانات آموزشی	
Development of quality public schools in all regions فضای مطلوب آموزشی در مدارس برای دانش‌آموزان	Attention to infrastructure and educational facilities	راهنمادهای ساختاری و تجهیزات Structural and Equipment Strategies
Desirable educational environment in schools for students		

تولید محتوای آموزشی برای دانش‌آموزان مناطق نابرخوردار	برگزاری کلاس‌های تقویتی و کارگاه‌های آموزشی	راهبردهای حمایتی و انگیزشی Supportive and Motivational Strategies
Creating educational content for students in underprivileged areas		
برگزاری کلاس‌های تقویتی با همکاری اداره و نهادهای مردمی		
Conducting remedial classes with support from local organizations		
برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای خانواده‌ها	آموزشی Holding remedial classes and educational workshops	پایامدهای فردی Individual Outcomes
Organizing educational workshops for families		
افزایش سرانه دانش‌آموزی، امکانات آموزشی در مناطق محروم	تأمین منابع مالی Provision of Financial Resources	
Increasing per-student funding and educational facilities in deprived areas		
افزایش سهم آموزش و پرورش از تولیدات ناخالص ملی		پایامدهای مدل (Model Outcomes)
Increasing education's share of national GDP		
توزیع بن کتاب و منابع آموزشی رایگان در مناطق محروم	توزیع عادلانه منابع آموزشی بین مناطق محروم	
Distribution of free book coupons and educational resources in deprived areas		
افزایش دسترسی به منابع آموزشی در مناطق دورافتاده	استخدام معلمان متخصص و توزیع عادلانه بین مناطق محروم	پایامدهای مدل (Model Outcomes)
Improving access to educational resources in remote areas		
توزیع متناسب معلمان با کیفیت و ماهر در مناطق	توزیع متناسب معلمان با کیفیت و ماهر در مناطق	
Hiring specialized teachers and distributing them fairly across deprived regions		
افزایش دسترسی به منابع آموزشی در مناطق محروم	اصلاح نظام سنجش و پذیرش دانشگاه‌ها	پایامدهای مدل (Model Outcomes)
Improving access to educational resources in remote areas		
توزیع متناسب معلمان با کیفیت و ماهر در مناطق	سنجش و پذیرش دانشگاه‌ها	
Balanced distribution of skilled and qualified teachers in regions		
اصلاح نظام سنجش و پذیرش دانشگاه‌ها	اصلاح نظام سنجش و پذیرش دانشگاه‌ها	پایامدهای مدل (Model Outcomes)
Reforming university admission and evaluation system		
افزایش سهمیه مناطق محروم در کنکور به صورت هوشمند	کاهش وزن کنکور و افزایش تأثیر سوابق تحصیلی به صورت تدریجی	
Smart increase of quotas for deprived areas in entrance exams		
کاهش وزن کنکور و افزایش تأثیر سوابق تحصیلی به صورت تدریجی	کاهش وزن کنکور و افزایش تأثیر سوابق تحصیلی به صورت تدریجی	پایامدهای مدل (Model Outcomes)
Gradual reduction of entrance exam weight and increase of academic record impact		
افزایش انگیزه‌های دانش‌آموزان کم‌برخوردار بخاطر رقابت ناعادلانه	افزایش انگیزه‌های دانش‌آموزان	
Increased motivation among underprivileged students due to unfair competition		
افزایش انگیزه و مشارکت فعال در دانش‌آموزان	دانش‌آموزان Increased Student Motivation	پایامدهای مدل (Model Outcomes)
Greater motivation and active participation among students		
انگیزه بیشتر دانش‌آموزان مناطق محروم به ادامه تحصیل	انگیزه بیشتر دانش‌آموزان مناطق محروم به ادامه تحصیل	
Stronger motivation for students in deprived areas to continue education		
کاهش اثرات روانی و استرسی در ورود به دانشگاه‌ها	کاهش استرس و اضطراب دانش‌آموزان	پایامدهای مدل (Model Outcomes)
Reduced psychological and stress effects during university admission		
کاهش فشارهای عصبی ناشی از رقابت نامتوازن برای دانش‌آموزان	کاهش فشارهای عصبی ناشی از رقابت نامتوازن برای دانش‌آموزان	
Reduced mental pressure from imbalanced competition		
کاهش استرس و فشارهای ناشی از رقابت ناسالم	کاهش استرس و فشارهای ناشی از رقابت ناسالم	پایامدهای مدل (Model Outcomes)
Lower stress from unhealthy competition		
بهبود کیفیت آموزش، تقویت مدارس مناطق محروم	ارتقای کیفیت آموزش Improved Education Quality	
Improved education quality and strengthening of schools in deprived areas		
ارتقای کیفیت آموزش دانش‌آموزان	ارتقای کیفیت آموزش دانش‌آموزان	پایامدهای مدل (Model Outcomes)
Enhancing students' education quality		

تأمین تجهیزات و امکانات آموزشی استاندارد		
Provision of standard educational equipment and facilities		
تبعیض‌های جنسیتی، قومی، زبانی یا مذهبی در سیاست‌های آموزشی	بهره‌مندی عادلانه	نتایج مدیریتی Managerial Outcomes
Gender, ethnic, linguistic, or religious discrimination in educational policies	از منابع و حذف تبعیض	
رفع تبعیض بین آموزش عمومی و خصوصی، تخصیص بودجه مناسب	Equitable Resource Access and Elimination of Discrimination	
Eliminating discrimination between public and private education, proper budget allocation		
حذف عوامل ناعادلانه (مانند سهمیه‌های نامشخص)		
Removal of unfair elements (e.g., vague quotas)		
شفافیت در گزینش دانشجو	شفافیت در گزینش دانشجو	
Transparency in student selection		
افزایش فرصت‌های برابر برای همه دانش‌آموزان	Transparency in Student Selection	
Increased equal opportunities for all students		
رقابت عادلانه دانش‌آموزان مناطق محروم و خانواده‌های کم‌درآمد		نتایج اجتماعی Social Outcomes
Fair competition for students from deprived areas and low-income families		
احداث و نوسازی مدارس در مناطق محروم	بهبود مدارس و توجه به مدارس دولتی	
Construction and renovation of schools in deprived areas	School Improvement and Focus on Public Schools	
گسترش زیرساخت‌های فناوری آموزشی		
Expansion of educational technology infrastructure		
تغییر در نظام سنجش و ارزیابی دانش‌آموزان	بهبود فرایند ارزشیابی و اصلاح نظام سنجش	
Changes in student assessment system	Improved Evaluation Process and Reform of Assessment System	
حذف محتوای غیرضروری و غیرکتاب درسی		
Elimination of unnecessary and non-curricular content		
ایجاد سهمیه‌های متناسب با مناطق محروم		
Establishment of appropriate quotas for deprived areas		
جذب معلمان مجرب و کارآزموده	جذب معلمان مجرب و کارآزموده	
Recruitment of experienced and skilled teachers	Recruitment of Experienced and Skilled Teachers	
علاقه‌مندی معلمان توانمند به تدریس در مدارس دولتی		
Interest of capable teachers in teaching at public schools		
یادگیری پایدارتر، بهبود عملکرد تحصیلی و کاهش ترک تحصیل		
More sustainable learning, improved academic performance, and reduced dropout rates		
کاهش شکاف طبقاتی آموزشی عدالت آموزشی با محوریت توزیع عادلانه امکانات	کاهش شکاف طبقاتی آموزشی	
Reduction of educational class gap educational equity through fair distribution of resources	Reduction of Educational Class Gap	
حذف تفاوت‌های منطقه‌ای، اقتصادی و اجتماعی		
Elimination of regional, economic, and social disparities in education		
اعتماد عمومی به نظام آموزشی در جامعه	اعتماد عمومی به نظام آموزشی	
Public trust in the educational system in society	Public Trust in the Educational System	
کاهش نابرابری‌های آموزشی و اجتماعی		
Reduction of educational and social inequalities		
استانداردسازی کیفیت آموزش		
Standardization of education quality		

نمودار ۴ طراحی الگوی عدالت آموزشی برای دوره دوم متوسطه با تأکید بر آزمون‌های سراسری سازمان سنجش کشور برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی

Figure 4

Designing a model of educational justice in the second year of high school with an emphasis on national tests of the National Assessment Organization for entering universities and higher education institutions

اعتباربخشی نظریه

اعتباربخشی به نظریه در این پژوهش طی دو مرحله انجام شد. در مرحله نخست، روش کدگذاری ها و کدهای به دست آمده به منظور اعتباربخشی در اختیار ۸ نفر از افراد خبره پژوهش گراندت تئوری قرار داده شده و اصلاحات لازم برطرف شد. همچنین در مرحله دوم بعد از حصول نتایج، به بررسی اعتبار نتایج پرداخته شد. برای این منظور نیز نتایج به دست آمده در اختیار ۸ نفر از مصاحبه شوندگان قرار داده شد و نظرهای آنان در نتایج اعمال و بازبینی شد. برای ارزیابی اتکاپذیری بودن داده ها و تفسیرها، از ترکیبی از معیارهای استفاده شده در ارزیابی پژوهش های تفسیری و پژوهش های مبتنی بر روش شناسی نظریه برخاسته از داده ها، استفاده شده است (فلینت، رابرت، وودراف و گاردیال، ۲۰۰۲). جدول ۲ خلاصه ای از معیارهای سنجش کفایت فرایند پژوهش و کیفیت داده ها و تفسیرها را نشان می دهد.

جدول ۵. معیارهای سنجش کفایت فرایند پژوهش

Table5

Criteria for Assessing the Adequacy of the Research Process

معیار Criterion	شرح Description
اعتمادپذیری: میزان که نشان می دهد نتایج پژوهش تا چه حد نماینده داده های پژوهش هستند. Credibility: The extent to which research findings represent the data collected.	هدایت مصاحبه ها، نظارت اعضای تیم پژوهش بر فرایند جمع آوری و تحلیل داده ها، مرور مصاحبه ها و ارزیابی تفسیرهای انجام شده، ارائه گزارشی از نتایج پژوهش به شرکت کنندگان در مصاحبه و کسب بازخورد درباره تفسیرهای پژوهشگر از جنبه های مختلف واقعیتی که توسط آنها توصیف شده بود و جلسه های گروه کانونی با خبرگان دانشگاهی و پژوهشی با هدف پالایش بیشتر نظریه صورت بندی شده. نتیجه: بسط و پالایش تفسیرها Conducting interviews, team supervision of data collection and analysis, reviewing interviews and interpretations, presenting findings to participants and gathering feedback on researcher interpretations, and holding focus group sessions with academic and research experts to refine the formulated theory Result: Expansion and refinement of interpretations
انتقال پذیری: میزان که قابلیت به کارگیری یافته های پژوهش را در موقعیت های مشابه دیگر نشان می دهد. Transferability: The extent to which research findings can be applied to similar contexts.	نمونه گیری نظری، مصاحبه با پژوهشگران، غالب مصاحبه شوندگان سابقه کار در بیرون سازمان را داشته اند. نتیجه: مفاهیم نظری ارائه شده از داده های حاصل از تمامی مصاحبه شوندگان این پژوهش استخراج شد Theoretical sampling, interviews with researchers, and most interviewees had prior work experience outside the organization. Result: Theoretical concepts presented were derived from the data provided by all interviewees in this study.
اتکاپذیری: میزان که منحصر بودن یافته ها به زمان و مکان را نشان می دهد، ثبات و پایداری در تبیین های انجام شده.	در مصاحبه ها، شرکت کنندگان تجربه های جاری و پیشین خود را در رابطه با آموزش مجازی عنوان کردند. نتیجه: صرف نظر از زمان وقوع، به تجربه های آنان پی برده شد. In the interviews, participants shared both their current and past experiences related to virtual education. Result: Their experiences were understood regardless of when they occurred

Dependability: The extent to which findings are tied to time and place, and the consistency of interpretations.	عمومیت: میزان که نشان می‌دهد یافته‌ها ابعاد مختلف پدیده در دست بررسی را در خود جای داده‌اند.
Comprehensiveness: The extent to which the findings encompass various dimensions of the phenomenon under investigation.	باز بودن مصاحبه‌ها و اختصاص زمان کافی به آنها از ماهیت پیچیده پدیده بررسی شده پرده برداشت، مصاحبه هم از دیدگاه ذی‌نفعان مختلف که شامل اعضای سازمان تأمین اجتماعی، خبرگان دانشگاهی بودند انجام شده. نتیجه: ابعاد متعددی از پدیده بررسی شده شناسایی شد.
Confirmability: The extent to which interpretations are derived from the interviewees' statements and are not influenced by researcher bias	اعضای تیم پژوهش چند مورد از مصاحبه‌های پیاده‌شده روی کاغذ را مرور کرده و تفسیرهای پژوهشگر را ارزیابی کردند. پژوهشگر با ارائه خلاصه‌ای کلی از الگوی صورت‌بندی‌شده به ۸ نفر از مصاحبه‌شوندگان، نظر آنها را جویا شد. نتیجه: بسط و پالایش تفسیرها.
Truthfulness: Indicates that the interpretations were not influenced by inaccurate information or evasiveness on the part of the interviewees.	Members of the research team reviewed several transcribed interviews and evaluated the researcher's interpretations. The researcher presented a general summary of the formulated model to eight interviewees and sought their feedback. Result: Expansion and refinement of interpretations.
Understanding: The extent to which the research findings represent the real world of the interviewees.	مصاحبه‌ها به صورت حرفه‌ای، بی‌نام و در فضایی دوستانه و دور از فشار یا تهدید انجام شدند. نتیجه: شواهدی دال بر تلاش مصاحبه‌شونده برای گریز از موضوع‌های بحث‌شده یافت نشد.
	The interviews were conducted professionally, anonymously, and in a friendly environment free from pressure or threat. Result: No evidence was found of interviewees attempting to evade the discussed topics.
	یافته‌های پژوهش در اختیار ۸ نفر از مصاحبه‌شوندگان و همچنین ۴ نفر از خبرگان دانشگاهی و پژوهشی قرار داده شد. نتیجه: یافته‌های پژوهش برای مصاحبه‌شونده و خبره پژوهشی فهمیدنی بود.
	The research findings were shared with eight interviewees and four academic and research experts. Result: The findings were understandable to both the interviewees and the research experts

منبع: فلینت و همکاران (۲۰۰۲) اقتباس از شاه حسینی، کیماسی، فیاضی و خدادادیان (۱۳۹۹) Source: Flint et al. (2002), adapted from Shah Hosseini, Kimasi, Fayyazi, and Khodadadian (۲۰۲۰)

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تحلیل سؤال‌های پژوهشی نشان داد که: تحلیل سؤال یکم نشان داد: عوامل و شرایط علی مشخص عبارتند از: تصمیم‌سازی عادلانه: سیاستهای برنامه‌ریزی درسی و آموزشی که شامل: نابرابری‌ها

و کیفیت پذیرش دانشجویان، سیاست‌های غیر عادلانه آموزشی و نقش سازمان سنجش، تغییر رسالت مدارس به سمت مدارس آزمون محور، امکانات و زیرساخت‌های آموزشی مدارس که شامل: توزیع نابرابر امکانات آموزشی در مدارس شهرها، یکسان نبودن کیفیت امکانات آموزشی در مناطق مختلف، شکاف فزاینده در دسترسی دانش‌آموزان مناطق محروم، استانداردهای ارزیابی عملکرد آموزشی و اجرایی که شامل: نقش تعیین کننده آزمون‌های سراسری در فرصت‌های آموزشی، انتقادات به ساختار کنکور و آزمون‌های سراسری، فشار روانی و تبعات اجتماعی آزمون‌های سراسری و کنکور، بهره‌مندی از منابع: هزینه‌های تحصیلی که شامل: افزایش هزینه‌های تحصیلی، عدم توان مالی برای تهیه بسته‌های آموزشی، تفاوت‌های موجود در سطوح اجتماعی و اقتصادی دانش‌آموزان، رشد مدارس و مؤسسات غیرانتفاعی که شامل: گسترش مدارس غیردولتی و همچنین کلاس‌های خصوصی، کمبود امکانات آموزشی و فقدان معلمان متخصص در مدارس دولتی، تفاوت زیاد مدارس در دسترسی به امکانات آموزشی مطلوب، معلمان متخصص و مجرب که شامل: عدم دسترسی مناطق کم برخوردار به معلمان متخصص و مجرب، حقوق ناکافی و رویگردانی نخبگان از استخدام آموزش و پرورش، تفاوت فاحش معلمان متخصص در مناطق محروم به عنوان عوامل و شرایط علی مشخص می‌گردند. تحلیل سؤال دوم نشان داد: مقوله محوری مدل عدالت آموزشی می‌باشد که شامل، دسترسی برابر به فرصت‌های آموزشی، فراهم آوردن امکانات آموزشی، رقابت سالم برای ورود به دانشگاه، سنجش و ارزیابی عادلانه، کیفیت آموزشی در مدارس دولتی، می‌باشد.

تحلیل سؤال سوم نشان داد: بستر، یا زمینه‌ساز الگوی مطلوب، بسترسازی توزیع منابع: زیرساخت‌های آموزشی مناسب شامل: زیر ساخت‌های آموزشی مناسب و دسترسی برابر، توسعه مدارس دولتی باکیفیت در تمام مناطق، فضای مطلوب آموزشی در مدارس برای دانش‌آموزان، دبیران مجرب و آموزش دیده شامل: توسعه منابع نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده، استفاده از دبیران مجرب و آموزش دیده، تشویق معلمان توانمند در مناطق محروم، امکانات آموزشی شامل: استانداردسازی امکانات آموزشی، امکانات آموزشی بروز و کتاب‌های آموزشی و کمک آموزشی، بسته‌های آموزشی و کمک آموزشی مناسب برای دانش‌آموزان، پشتیبانی و حمایت‌های مسئولین: پشتیبانی مالی و تخصیص بهینه منابع شامل: پشتیبانی مالی و تخصیص بهینه منابع، حمایت مالی از دانش‌آموزان کم‌درآمد، تخصیص منابع بیشتر به مدارس مناطق محروم، سیاست‌های کنکور شامل: ثبات در سیاست‌های کنکور، نظارت مستمر بر برگزاری آزمون‌های سراسری، شفافیت در سهمیه‌بندی‌ها و نظارت بر اجرای عادلانه آن، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری آموزشی شامل: برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری آموزشی منسجم و جامع، نظام آموزشی منسجم، منابع مالی و انسانی کافی برای مناطق محروم و سیاست‌های حمایتی، برنامه‌ریزی دقیق برای رفع کاستی‌ها در مدارس مناطق نابرخوردار در جهت کیفیت بخشی آموزشی می‌باشد.

تحلیل سؤال چهارم نشان داد: شرایط مداخله‌گر در رسیدن به الگوی مطلوب، شرایط سازمانی تأثیرگذار: عوامل فناوری شامل: عوامل فناورانه و اطلاعاتی مداخله‌گر، کمبود تکنولوژی و فناوری در مناطق محروم، نبود پلتفرم‌های آموزشی با کیفیت یکسان برای همه دانش‌آموزان، منابع مالی شامل: هزینه بر بودن تأمین امکانات و بسته‌های کمک آموزشی، شرکت در امتحانات مشابه برای افراد فقیر، مشکلات مالی برای تأمین امکانات آموزشی، مؤسسات و مدارس غیردولتی شامل: تفاوت در آموزشگاه‌های دولتی و غیردولتی در میان مدارس، تفاوت در کیفیت آموزش و امکانات آموزشی، تفاوت در شرایط حوزه‌های امتحانی، شرایط اجتماعی تأثیرگذار: شرایط جغرافیایی و مناطق محروم شامل: نابرابری‌های جغرافیایی در کیفیت آموزش، شرایط جغرافیایی و محرومیت بعضی از مناطق، کمبود نیروی انسانی متخصص در مناطق محروم، شرایط اقتصادی و مالی خانواده‌ها شامل: شرایط اقتصادی و اجتماعی خانواده‌ها، تفاوت در سطح مناطق از لحاظ برخورداری، امکانات خانواده، وضعیت مالی خانواده‌ها در مناطق محروم، تغییرات مکرر در کنکور شامل: عدم ثبات در نظام ارزشیابی، تغییرات مکرر در قوانین کنکور، عدم استانداردهای کافی در اصلاح اوراق و آزمون‌های تشریحی را شامل می‌شوند.

تحلیل سؤال پنجم نشان داد: راهبردهای مدل، شامل راهبردهای آموزشی و آگاه‌سازی: توجه به کیفیت آموزش با تعیین کمیته‌های نظارتی در مناطق محروم شامل: نیازسنجی با توجه به ابعاد مختلف بافت اجتماعی و اقتصادی، ارتقای کیفیت مدارس دولتی با تأمین نیروی انسانی مجرب و امکانات آموزشی مناسب، استقرار مشاوران تحصیلی رایگان در تمام مدارس دولتی، استفاده از دبیران مجرب و متخصص در مناطق محروم با طرح‌های تشویقی شامل: طرح‌های تشویقی برای معلمان مدارس محروم، استفاده از دبیران مجرب و متخصص، تولید محتوای آموزشی برای ارتقاء سطح کیفی معلمان، راهبردهای ساختاری و تجهیزات: توجه به زیرساخت‌ها و امکانات آموزشی شامل: زیرساخت‌های آموزشی مناسب و دسترسی برابر، توسعه مدارس دولتی با کیفیت در تمام مناطق، فضای مطلوب آموزشی در مدارس برای دانش‌آموزان، برگزاری کلاس‌های تقویتی و کارگاه‌های آموزشی شامل: تولید محتوای آموزشی برای دانش‌آموزان مناطق نابرخوردار، برگزاری کلاس‌های تقویتی با همکاری اداره و نهادهای مردمی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای خانواده‌ها، راهبردهای حمایتی و انگیزشی: تأمین منابع مالی عبارتند از: افزایش سرانه دانش‌آموزی، امکانات آموزشی در مناطق محروم، افزایش سهم آموزش و پرورش از تولیدات ناخالص ملی، توزیع بن‌کتاب و منابع آموزشی رایگان در مناطق محروم. توزیع عادلانه منابع آموزشی بین مناطق محروم عبارتند از: افزایش دسترسی به منابع آموزشی در مناطق دور افتاده، استخدام معلمان متخصص و توزیع عادلانه بین مناطق محروم، توزیع متناسب معلمان با کیفیت و ماهر در مناطق، اصلاح نظام سنجش و پذیرش دانشگاه‌ها عبارتند از: اصلاح نظام سنجش و پذیرش دانشگاه‌ها، افزایش سهمیه مناطق محروم در کنکور به صورت هوشمند، کاهش وزن کنکور و افزایش تأثیر سوابق تحصیلی به صورت تدریجی، می‌باشد.

تحلیل سؤال ششم نشان داد: پیامدهای مدل مذکور، پیامدهای فردی: افزایش انگیزه‌های دانش‌آموزان شامل: افزایش انگیزه‌های دانش‌آموزان کم‌برخودار بخاطر رقابت ناعادلانه، افزایش انگیزه و مشارکت فعال در دانش‌آموزان، انگیزه بیشتری دانش‌آموزان مناطق محروم به تحصیل ادامه، کاهش استرس و اضطراب دانش‌آموزان شامل: کاهش اثرات روانی و استرسی در ورود به دانشگاه‌ها، کاهش فشارهای عصبی ناشی از رقابت نامتوازن برای دانش‌آموزان، کاهش استرس و فشارهای ناشی از رقابت ناسالم، ارتقای کیفیت آموزش شامل: بهبود کیفیت آموزش، تقویت مدارس مناطق محروم، ارتقای کیفیت آموزش دانش‌آموزان، تأمین تجهیزات و امکانات آموزشی استاندارد، پیامدهای مدیریتی: بهره‌مندی عادلانه از منابع و حذف تبعیض شامل: از بین بردن تبعیض‌های جنسیتی، قومی، زبانی یا مذهبی در سیاست‌های آموزشی، رفع تبعیض بین آموزش عمومی و خصوصی، تخصیص بودجه مناسب، حذف عوامل ناعادلانه (مانند سهمیه‌های نامشخص)، شفافیت در گزینش دانشجو شامل: شفافیت در گزینش دانشجو، افزایش فرصت‌های برابر برای همه دانش‌آموزان، رقابت عادلانه دانش‌آموزان مناطق محروم و خانواده‌های کم‌درآمد، بهسازی مدارس و توجه به مدارس دولتی، احداث و نوسازی مدارس در مناطق محروم، گسترش زیرساخت‌های فناوری آموزشی، پیامدهای اجتماعی: بهبود فرایند ارزشیابی و اصلاح نظام سنجش شامل: تغییر در نظام سنجش و ارزیابی دانش‌آموزان، حذف محتوای غیرضروری و غیر کتب درسی، ایجاد سهمیه‌های متناسب با مناطق محروم، جذب معلمان مجرب و کارآزموده شامل: جذب معلمان مجرب و کارآزموده، علاقه‌مندی معلمان توانمند به تدریس در مدارس دولتی، یادگیری پایدارتر، بهبود عملکرد تحصیلی و کاهش ترک تحصیل، کاهش شکاف طبقاتی آموزشی شامل: کاهش شکاف طبقاتی آموزشی، عدالت آموزشی با محوریت توزیع عادلانه امکانات، حذف آموزشی تفاوت‌های منطقه‌ای، اقتصادی و اجتماعی، اعتماد عمومی به نظام آموزشی شامل: اعتماد عمومی به نظام آموزشی در جامعه، کاهش نابرابری‌های آموزشی و اجتماعی، استانداردسازی کیفیت آموزش، می‌باشد.

در مقایسه نتایج پژوهش با پیشینه پژوهش‌های انجام شده، در پژوهشی راه‌نجات و همکاران. (۱۴۰۳). بررسی عدالت آموزشی در پرتو قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی پرداخته‌اند. در پژوهشی اربابی و سبحانی. (۱۴۰۲). طراحی الگوی عدالت و برابری فرصت‌های آموزشی در مناطق محروم استان سیستان و بلوچستان پرداخته‌اند. تنکابنی و همکاران (۱۴۰۱)، پژوهشی با عنوان مروری بر مطالعات خطامشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط زیست با تأکید بر ضرورت آموزش پایه و همگانی انجام دادند، قریشی خوراسگانی و همکاران (۱۴۰۰)، پژوهشی با عنوان بررسی وضعیت عدالت آموزشی در مدارس دولتی شهر تهران انجام دادند. بیات قدسی و قاسمی. (۱۳۹۸). مفهوم پردازی عدالت در نظام آموزشی ایران: مطالعه موردی کتاب‌های درسی پیش از دانشگاه. حاضری و آریان راد (۱۳۹۶)، پژوهشی با عنوان مسئله عدالت آموزشی در دهه نخست دوره جمهوری اسلامی انجام دادند.

چنگ ۱ (۲۰۲۳)، پژوهشی با عنوان عدالت آموزشی: سنگ بنای جامعه مدرن انجام دادند، گایرین و تنتوری ۲ (۲۰۲۲)، پژوهشی با عنوان رهبران آموزشی به عنوان مروج عدالت اجتماعی در مدارس اسپانیا انجام دادند ویلیامز و همکاران ۳ (۲۰۲۲)، تحقیقی با عنوان تحلیل محتوای خط مشی برای ارزیابی عدالت سازگاری شهری در استانبول انجام دادند، ویتسل و همکاران ۴ (۲۰۲۲)، پژوهشی با عنوان پرداختن به عدالت اجتماعی و نژادی در خط‌مشی‌گذاری عمومی برای زندگی سالم انجام دادند، کازارز ۵ (۲۰۲۲)، پژوهشی با عنوان درک و ترویج عدالت اجتماعی در آموزش و پرورش. پیامدهای خط‌مشی‌های آموزشی در زمینه‌های اضطراری انجام دادند، که همگی در راستای نتایج پژوهش حاضر بودند.

اهم پیشنهادهای اجرایی در راستای نتایج به‌دست‌آمده به شرح ذیل عبارت‌اند از:

۱- پیشنهادهای آموزشی توجه به کیفیت آموزش با تعیین کمیته‌های نظارتی در مناطق محروم نیازسنجی با توجه به ابعاد مختلف بافت اجتماعی و اقتصادی

ارتقای کیفیت مدارس دولتی با تأمین نیروی انسانی مجرب و امکانات آموزشی مناسب
استقرار مشاوران تحصیلی رایگان در تمام مدارس دولتی

۲- پیشنهادهای استفاده از دبیران مجرب و متخصص در مناطق محروم با طرح‌های تشویقی شامل:
طرح‌های تشویقی برای معلمان مدارس محروم
استفاده از دبیران مجرب و متخصص

تولید محتوای آموزشی برای ارتقاء سطح کیفی معلمان

۳- پیشنهادهای ساختاری و تجهیزات: توجه به زیرساخت‌ها و امکانات آموزشی شامل:
زیر ساخت‌های آموزشی مناسب و دسترسی برابر

توسعه مدارس دولتی باکیفیت در تمام مناطق

فضای مطلوب آموزشی در مدارس برای دانش‌آموزان

۴- پیشنهادهای برگزاری کلاس‌های تقویتی و کارگاه‌های آموزشی شامل:

تولید محتوای آموزشی برای دانش‌آموزان مناطق ناهمگن

برگزاری کلاس‌های تقویتی با همکاری اداره و نهادهای مردمی

برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای خانواده‌ها،

۵- پیشنهادهای حمایتی و انگیزشی و تأمین منابع مالی عبارتند از:

1- Cheng

2- Gairin, & Tintore

3- Williams

4- Witsel et al

5- Cazarez

افزایش سرانه دانش‌آموزی

افزایش سهم آموزش و پرورش از تولیدات ناخالص ملی
توزیع بن‌کتاب و منابع آموزشی رایگان و امکانات آموزشی در مناطق محروم.
۶- توزیع عادلانه منابع آموزشی بین مناطق محروم عبارتند از:
افزایش دسترسی به منابع آموزشی در مناطق دور افتاده
استخدام معلمان متخصص و توزیع عادلانه بین مناطق محروم
توزیع متناسب معلمان با کیفیت و ماهر در مناطق
۷- اصلاح نظام سنجش و پذیرش دانشگاه‌ها عبارتند از:
افزایش سهمیه مناطق محروم در کنکور به‌صورت هوشمند
کاهش وزن کنکور و افزایش تأثیر سوابق تحصیلی به‌صورت تدریجی
حرکت به‌سوی ارزیابی چندبعدی و جامع از طریق سنجش ابعاد مختلف مانند: مهارت‌های تفکر، حل مسئله، ارتباط مؤثر، کار تیمی، خلاقیت.
کاهش تمرکز بر آزمون‌های نهایی و رقابتی به‌وسیله بازنگری در نقش آزمون‌های کنکور محور در نظام آموزشی
طراحی بسته‌های ارزشیابی انعطاف‌پذیر برای مناطق محروم با لحاظ تفاوت‌های زمینه‌ای به‌منظور بومی‌سازی ابزارهای ارزشیابی متناسب با ویژگی‌های فرهنگی و اقتصادی مناطق مختلف.
۸- پیشنهادهاى استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی
طراحی و راه‌اندازی کلاس‌های هوشمند در مدارس با تجهیز کلاس‌ها به برد هوشمند، پروژکتور، سیستم صوتی و اینترنت پرسرعت و آموزش معلمان برای استفاده مؤثر از ابزارهای تعاملی و چندرسانه
توسعه پلتفرم‌های آموزش مجازی و محتوای الکترونیکی از طریق راه‌اندازی سامانه‌های اختصاصی آموزش آنلاین ویژه هر منطقه با محتوای بومی و تولید ویدئوهای آموزشی، اپلیکیشن‌های یادگیری، و نرم‌افزارهای شبیه‌سازی دروس.
توزیع عادلانه ابزارهای فناورانه در میان دانش‌آموزان با استفاده از واگذاری تبلت یا لپ‌تاپ دانش‌آموزی با کمک دولت، خیرین یا شرکت‌ها و ایجاد مراکز یادگیری دیجیتال در روستاها و مناطق دورافتاده.
برگزاری کارگاه‌های مستمر آموزش فناوری، تولید محتوا، و استفاده از ابزارهای نوین به‌منظور توانمندسازی معلمان در حوزه فناوری آموزشی.

سپاسگزاری

این پژوهش برگرفته از رساله دکترای می‌باشد. نویسندگان مقاله لازم می‌دانند از همکاری و مساعدت جامعه دانشگاهی، آموزش و پرورش و همه عزیزانی که در این پژوهش ما را یاری کرده‌اند، سپاسگزاری کنند.

تعارض منافع

هیچ تعارض منافی در انتشار این مقاله وجود ندارد.

References

منابع

- اربابی، نرجس و سبحانی، سید محمد جواد. (۱۴۰۲). طراحی الگوی عدالت و برابری فرصت‌های آموزشی در مناطق محروم استان سیستان و بلوچستان با استفاده از نظریه داده بنیاد. جغرافیا و روابط انسانی، ۶(۱)، ۳۶۶-۳۷۸.
- بیات، قدسی و قاسمی، مرضیه. (۱۳۹۸). مفهوم‌پردازی عدالت در نظام آموزشی ایران: مطالعه موردی کتاب‌های درسی پیش از دانشگاه. مجلس و راهبرد، ۲۶(۱۰۰)، ۷-۴۶.
- بازرگان، عباس (۱۳۸۷) روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری، نشر دیدار، تهران.
- پیوسته، علی اکبر و رضائی بختیاری، حسین. (۱۴۰۳). طراحی مدل نشاط کارکنان در سازمان‌ها بر اساس تحلیل داده بنیاد. علوم و فنون نظامی، ۲۰(۶۹)، ۱۲۳-۸۹.
- تنکابنی، مهدی و شیخ الاسلامی کندلوسی، نادر و احمدی، مسعود. (۱۴۰۱). مروری بر مطالعات خط مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط زیست با تأکید بر ضرورت آموزش پایه و همگانی، تهران. حاضری، علی محمد؛ آریان راد، امین. (۱۳۹۶). مسئله عدالت آموزشی در دهه نخست دوره جمهوری اسلامی. تاریخنامه انقلاب (ژرفا پژوه سابق). ۱(۱)، ۵۴-۳۴.
- جعفری، اسماعیل، همایونی، بخشایی‌ترین، علم الهدی، جمیله (۱۴۰۰) تجربه رسته دانشجویان از عدالت در دوره های آموزش مجازی نشریه علمی فناوری آموزش جلد ۱۵ انسانی کارآمد و ماهر در همه مناطق توزیع. همچنین شماره ۲ بهار ۱۹۰۰
- دانایی فرد، حسن، الوانی، سید مهدی، آذر، عادل. (۱۳۹۱). روش شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع، تهران، انتشارات صفار-اشراقی.
- راه‌نجات، میترا و نگارستانی، محمد حسین. (۱۴۰۳). بررسی عدالت آموزشی در پرتو قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی. سیاستگذاری عمومی، ۱۰(۱)، ۱۵۷-۱۴۳.

- ولی الهی رودباری، حمید؛ رسولی، عصمت؛ سلیمی، لادن. (۱۴۰۱). شناسایی و الویت‌بندی مولفه‌های رفتار شهروندی سایبری، تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات و عدالت آموزشی در نظام آموزشی. فصلنامه علمی پژوهشنامه تربیتی. ۱۸(۷۳)، ۶۴-۲۵.
- سهراب زاده فرد، فرشته. (۱۴۰۱). توسعه و نهادینه کردن عدالت آموزشی و تربیتی با استفاده از ارتباطات سیار سلولی نسل پنجم بر اساس اهداف راهبردهای کلان تحول بنیادین آموزش و پرورش. ایده های نو در تعلیم و تربیت. ۲(۲)، ۱۴-۱۰.
- صفری جعفرلو، حمیدرضا؛ افروزه، محمد صادق. (۱۴۰۰). الگوی توسعه عدالت آموزشی در رشته علوم ورزشی (مطالعه موردی دانشگاه جهرم)، پژوهش در ورزش تربیتی. ۹(۲۲)، ۹۷-۱۲۰.
- شهبازی، معصومه و شهبازی، سارا و باده پیمان، سارا، (۱۴۰۲)، بررسی مصادیق بی عدالتی در زمینه های آموزشی و پرورشی، اولین همایش بین المللی معلمان برتر و مدارس پیشرو در هزاره سوم، بوشهر.
- قریشی خوراسگانی، مریم سادات؛ نظرزاده زارع، محسن؛ بهرامی، بهنوش. (۱۴۰۰). بررسی وضعیت عدالت آموزشی در مدارس دولتی شهر تهران. مدیریت مدرسه، ۹(۱)، ۲۸۸-۲۶۲.
- شاه حسینی، محمدعلی، کیماسی، مسعود، فیاضی، مرجان، خدادادیان، محمدرضا. (۱۳۹۹). ارائه الگوی مدیریت ریسک منابع انسانی در صنعت بانکداری بر اساس تحلیل داده بنیاد (مورد مطالعه: بانک های ملت تهران). مدیریت دولتی. ۱۲(۲)، ۳۴۶-۳۷۶.
- فراستخواه، م. (۱۳۹۵) «روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی»، انتشارات آگاه، تهران، چاپ دوم.
- محمدزاده اول، رضا؛ یادگاری، فردوس. (۱۳۹۸). شناسایی عوامل مؤثر بر عدالت آموزش و ارائه مدل مناسب آن در دانشگاه آزاد اسلامی، پژوهش در نظام های آموزشی. ۴۰، ۱۲۵۹-۱۲۷۶.
- Arbabi, N. and Sobhani, S. M. J. (2023). Designing a Model of Justice and Equality of Educational Opportunities in Deprived Areas of Sistan and Baluchistan Province Using Grounded Theory. *Geography and Human Relationships*, 6(1), 366-378. doi: 10.22034/gahr.2023.405837.1906 [In Persian]
- Arian Rad, A. and Hazeri, A. M. (2017). The Problem of Educational Equity in the First Decade of the Islamic Republic Reign. *ZHARFAPAZHOOH*, 1(11), 145-171. [In Persian]
- Bayat, G. and ghasemi, M. (2020). Conceptualization of Justice in Iranian Educational System: A Case Study of Elementary and Secondary Schools' Text Books. *Majlis and Rahbord*, 26(100), 46-7. [In Persian]
- Bazargan, Abbas (2008) *Qualitative and Mixed Research Methods: Common Approaches in Behavioral Sciences*, Didar Publishing, Tehran. [In Persian]
- Jafari, Ismail, Homayuni Bakhshayesh, Nasrin and Alamhuda, Jamileh. (1400). Students' lived experience of justice in virtual education courses. *Education Technology*, 15(2), 222-238. doi: 10.22061/tej.2020.5291.2199 [In Persian]

- Danaeifard, Hassan, Alvani, Seyed Mehdi, Azar, Adel. (2012). *Qualitative Research Methodology in Management: A Comprehensive Approach*, Tehran, Saffar-Eshraghi Publications. [In Persian]
- Maxwell, B., & Duckworth, V. (2015). Extending the mentor role in initial teacher education: embracing social justice. *International Journal of Mentoring and Coaching in Education*, 4(1).
- Macleod, C. M. (2010). Development of women's education in Kenya, *International NGO journal*, 5(3), 68-73.
- Mohammadzadeh Awal, Reza and Yadegari, Ferdows. (2018). Identifying factors affecting educational justice and presenting its appropriate model at Islamic Azad University. *Research in Educational Systems*, 12(Special Issue), 1259-1276. [In Persian]
- Cole, M. (Ed.). (2022). *Education, Equality and Human Rights: Issues of Gender, 'Race', Sexuality, Disability and Social Class*. Taylor & Francis.
- Cazarez, D. C. (2022). Understanding and Promoting Social Justice in Education. Implications for Educational Policies in Emergency Contexts. *Revista Mexicana de Investigacion Educativa* 27(94):829-853
- Cheng, X. (2023). Educational Justice: The Cornerstone of Modern Society. *Science Insights Education Frontiers* 18(1):2755-2757.
- Peyvasteh, A. and Rezayi Bakhtiyari, H. (2024). Designing a model of employee morale in military organizations based on the Grounded Theory. *Military Science and Tactics*, 20(69), 89-123. doi: 10.22034/qjmst.2024.2016325.1970 [In Persian]
- Qian, X., & Smyth, R. (2012). Measuring regional inequality of education in China : Widening coast-inland gap or widening rural-urban gap? *The Journal of the Development Studies Association*, 20 (2), 132-144.
- Rahnejat, M. and Negarestany, M. H. (2024). Educational Justice in the Light of the Law on the Establishment and Administration of non-Governmental Schools and Educational Centers. *Iranian Journal of Public Policy*, 10(1), 143-157. doi: 10.22059/jppolicy.2024.97825 [In Persian]
- Gairín, J., Tintore, T. (2022). Educational leaders as promoters of social justice in Spanish schools. *International Catholic Journal of Education*, 8(2). 113-130.
- Ghoraishi khorasgani, M.. S., Nazarzadeh Zare, M. and Bahrami, B. (2021). Investigating the Situation of Educational Equity in the Public Schools in Tehran. *School Administration*, 9(1), 288-262. [In Persian]
- Yamani, N., Shaterjalali, M., & Eghbali, B. (2017). Educational justice from the perspective of postgraduate students in a medical school in Iran: qualitative study. *Reserch and Development in medical Education (RDME)*, 6(1), 23-28. [In Persian]
- Safari Jafarloo, H. and Afroozeh, M. S. (2021). Development Model of Educational Justice in the Feld of Sport Sciences (Case Study of Jahrom University). *Research*

- on Educational Sport, 9(22), 97-120. doi: 10.22089/res.2019.7156.1634[In Persian]
- Sohrabzadeh Fard, Fereshteh. (1401). Developing and institutionalizing educational and training justice using fifth generation mobile cellular communications based on the goals of the macro strategies for the fundamental transformation of education. *New Ideas in Education*. 2(2), 10-14[In Persian].
- Shahbazi, Masoumeh and Shahbazi, Sara and Badeh Peyman, Sara, (1402), Investigating instances of injustice in the fields of education and upbringing, First International Conference of Top Teachers and Leading Schools in the Third Millennium, Bushehr. [In Persian]
- Shahhoseini, M. A., Keimasi, M., Fayyazi, B. M. and Khodadadian, M. (2020). Presenting Human Resource Risk Management Model in the Banking Industry Based on Grounded Theory (Case Study: Mellat Banks of Tehran). *Journal of Public Administration*, 12(2), 346-376. doi: 10.22059/jipa.2020.295185.2678[In Persian]
- Strauss, A. L. & Corbin, J. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for developing Grounded Theory* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Strauss, A. L. & Corbin, J. M. (1998). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Tonekaboni, Mehdi and Sheikh-ul-Islami Kandolosi, Nader and Ahmadi, Masoud, (1401). A review of studies on citizen participation policy-making in the field of environment with emphasis on the necessity of basic and universal education, Tehran. [In Persian]
- Farastkhah, Maghsoud. (2016) "Qualitative Research Method in Social Sciences", Agah Publications, Tehran, second edition. [In Persian]
- Flint, D. J., Woodruff, R.B., & Fisher Gardial, S. (2002). Exploring the Phenomenon of Customers' Desired Value Changes in a Business-to-Business Context. *Journal of Marketing*, 66(4), 102-117.
- Vali Elahi Roudbari, Hamid; Rasouli, Esmat; Salimi, Ladan. (1401). Identifying and prioritizing the components of cyber citizenship behavior, information and communication technology, and educational justice in the educational system. *Quarterly Journal of Educational Research*. 18(73), 25-64. [In Persian]
- Williams, D. S., Balaban, S., Ilhan, A., Paker, H. (2022). A policy content analysis for evaluating urban adaptation justice in İstanbul. *Environmental Science & Policy*, 136(2022), 476-485.